

Analiza financiranja srednjoškolskog obrazovanja u Hrvatskoj i njegova usporedba s EU

Jurić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:072246>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**Analiza financiranja srednjoškolskog obrazovanja u
Hrvatskoj i njegova usporedba s EU**

Mentor:

Prof.dr.sc. Maja Mihaljević Kosor

Student:

Ana Jurić

Split, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Ana Juric,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 14.09.2023 godine

Vlastoručni potpis : Ana Juric

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
1.1.Problem i ciljevi rada.....	1
1.2. Korištene metode.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. SUSTAV OBRAZOVANJA REPUBLIKE HRVATSKE.....	3
2.1. Struktura obrazovanja i zakonski okvir.....	3
2.2. Obrazovna struktura Hrvatske.....	4
2.2.1. Obrazovna struktura Hrvatske po općinama i gradovima.....	4
2.2.2. Udio nezaposlenih obrazovanih osoba u Hrvatskoj.....	7
3. OBRAZOVANJE KAO ČIMBENIK GOSPODARSKOG RAZVOJA.....	9
4. FINANCIRANJE SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA U HRVATSKOJ.....	11
4.1. Proračunski nadzor.....	13
4.2. Izdaci za financiranje obrazovanja.....	14
4.3. Potpore za financiranje obrazovanja.....	17
5. FINANCIRANJE SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA U EU.....	19
5.1. Udio izdataka za obrazovanje u nekim europskim zemljama.....	20
5.2. Izdaci za obrazovanje u Europskoj uniji.....	20
5.3. Obrazovna struktura u Europi.....	21
6. ZAKLJUČAK.....	24
POPIS LITERATURE.....	25
POPIS SLIKA I GRAFIKONA.....	27
SAŽETAK.....	28
SUMMARY.....	29

1. UVOD

Ovaj rad obrađuje tematiku financiranja srednjoškolskog obrazovanja kako u Hrvatskoj, tako i u drugim zemljama članicama Europske unije. S obzirom na to da društvena funkcija obrazovanja uvelike utječe na gospodarski rast te razvoj cjelokupnog društva, s naglim razvojem znanosti i broj sudionika u obrazovnom sustavu kontinuirano raste u cijeloj Europi. To dovodi do činjenice da u novije vrijeme obrazovanje postaje jedan od glavnih temelja održivog razvoja, a samim tim ulaganje u obrazovni sustav važan čimbenik gospodarskog i društvenog napretka. Ulaganjem u obrazovanje, od predškolskog preko osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, država postaje konkurentnija na domaćim i međunarodnim tržištima te produktivnija i ekonomski razvijenija. To se postiže povećanjem vrijednosti ljudskog kapitala. Kako gospodarstvo nacije raste i razvija se, stopa nezaposlenosti opada. Podizanje ljestvice za obrazovanje trebao bi biti glavni prioritet cijelog sustava obrazovanja.

1.1. Problem i ciljevi rada

Glavna tema u ovom radu je analiza raspoloživosti novčanih sredstava za srednjoškolsko obrazovanje. Najveća prepreka s kojom se suočavaju vlasti Republike Hrvatske koje izdvajaju sredstva za financiranje javnog sektora je upravo nedostatak novčanih sredstava za obrazovanje.

Temeljni cilj rada je analizirati razinu ulaganja u 4. razinu obrazovnog sustava, odnosno srednjoškolsko obrazovanje Republike Hrvatske, te dati usporedbu situacije u Hrvatskoj s drugim zemljama članicama Europske Unije.

1.2. Korištene metode

U radu će se koristiti sljedeće metode: komparativna metoda, metoda analize, deskriptivna metoda, te metode indukcije i dedukcije.

1.3. Struktura rada

Ovaj rad je organiziran u šest cjelina. U prvoj cjelini su prikazani problemi i ciljevi rada, korištene metode i struktura rada. Drugim cjelinom definiran je obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj. Definirana je struktura obrazovanja hrvatskog stanovništva i zakonski okviri obrazovanja. Nadalje, prikazana je i detaljna obrazovna struktura po hrvatskim gradovima i općinama. Treća cjelina rada odnosi se na definiranje uloge obrazovanja u gospodarstvu. Razjašnjeno je kako sustav obrazovanja može utjecati na razvoj cjelokupnog gospodarstva. Četvrta cjelina obuhvaća problematiku financiranja srednjoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Definiran je zakonski okvir te postupak nadzora nad proračunom. U ovom dijelu su također prikazani izdaci države za pojedine razine obrazovanja.

U petoj cjelini je obrađeno financiranje srednjoškolskog obrazovanja EU, te njegova usporedba s RH. Također je dan uvid u obrazovnu strukturu unutar Europske unije. Zadnji dio sadrži zaključak, popis literature, slika i grafikona i sažetak.

2. SUSTAV OBRAZOVANJA REPUBLIKE HRVATSKE

Hrvatski obrazovni sustav nadzire Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) te druga državna tijela zadužena za regulaciju i kontrolu kvalitete obrazovnog sustava, a neke od njih su: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Agencija za odgoj i obrazovanje, Agencija za strukovno obrazovanje i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (Europska komisija, 2023).

2.1. Struktura obrazovanja i zakonski okvir

Obrazovni sustav Republike Hrvatske čine četiri razine. Prva razina obuhvaća rani i predškolski odgoj i obrazovanje, druga osnovnoškolsko obrazovanje, treća srednjoškolsko obrazovanje te četvrta visokoškolsko obrazovanje.

Rani i predškolski odgoj podrazumijeva odgoj, obrazovanje, prehranu, zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb za svu djecu starosti od šest mjeseci do 6 godina. Predškolski odgoj se odvija u dječjim vrtićima i malim školama kao odgojno-obrazovnim ustanovama.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje započinje upisom prvog razreda osnovne škole i traje od 6. do 15. godine života. Besplatno je i obvezno za sve učenike do 15. godine, a za djecu sa zdravstvenim poteškoćama najduže do 21. godine života. Obrazovne institucije koje vrše ulogu školovanja djece jesu osnovne škole (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, MZO, 2020).

Srednjoškolskim odgojem i obrazovanjem se svakome prema istim uvjetima i njegovim sposobnostima, nakon završetka 3. razine obrazovanja - osnovnoškolskog obrazovanja, osigurava nastavak školovanja i stjecanje potrebnih vještina za rad. Ustanove za srednjoškolski odgoj jesu srednje škole i učenički domovi. U Hrvatskoj postoje razni srednjoškolski nastavni programi, a razlikujemo: programe za stjecanje niže razine srednjeg obrazovanja, programe za stjecanje srednjeg obrazovanja, te programe usavršavanja i osposobljavanja. S obzirom na vrstu navedenih obrazovnih programa, srednje škole mogu biti:

- gimnazije – čija je uloga priprema učenika za nastavak obrazovanja
- strukovne škole – uloga im je osposobljavanje učenika za sudjelovanje na tržištu rada ili nastavak više razine obrazovanja
- umjetničke škole – pružaju učenicima učenje, razvoj sposobnosti, kreativnosti i novih vještina u raznim područjima umjetnosti (MZO, 2023).

Djelatnost srednje razine obrazovanja ostvaruje se sukladno Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Prema Zakonu osnovni zadaci obrazovanja jesu:

1. prenošenje znanja učenicima, stimuliranje i usavršavanje njihova intelektualnog, estetskog, tjelesnog, društvenog i moralnog razvoja u skladu s njihovim mogućnostima,
2. razvijanje svijesti kod učenika o nacionalnim pripadnostima i očuvanju povijesno-kulturne baštine,
3. odgoj i obrazovanje učenika u skladu s osnovnim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima i temeljnim ljudskim pravima, pozivanje učenika na prihvaćanje različitosti i empatiju te na odgovorno i aktivno sudjelovanje u razvoju društva,
4. omogućiti učenicima stjecanje osnovnih vještina; osposobljavanje učenika za život i rad u promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva,
5. osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2020).

2.2. Obrazovna struktura Hrvatske

S obzirom na centraliziranost Hrvatske te koncentraciju gospodarskog, političkog i kulturnog života u glavnom gradu očito je da je grad Zagreb je najobrazovaniji dio Hrvatske. Podaci pokazuju da je u glavnom gradu 60% svih starijih od 15 godina završilo fakultet ili višu školu. Udio visokoobrazovanog stanovništva u Zagrebu iznosi oko 40%, dok na razini cijele države taj udio iznosi oko 24% (Eurostat, 2021). Iz Eurostatovih podataka je vidljivo i da Dalmacija i Istra zajedno imaju oko 35% visokoobrazovanih, Sjeverna Hrvatska 31%, a Panonska 29% visokoobrazovanog stanovništva. Stariji podaci pokazuju da je Republika Hrvatska 2014. godine imala tek oko 27% stanovnika starijih od 19 godina koji su imali završenu samo osnovnu školu, dok je prevladavao udio učenika sa završenom srednjom školom – 55% (Eurostat, 2014). Razvojem države i sve većim ulaganjima u obrazovni sustav situacija u Hrvatskoj se dosta poboljšala te je tako 2021. godine po broju visokoobrazovanih Zagreb bio u rangu s Berlinom.

2.2.1. Obrazovna struktura Hrvatske po općinama i gradovima

Kroz iduće tri slike prikazan je udio obrazovanog stanovništva po hrvatskim općinama ovisno o završenoj razini obrazovanja (kroz sve dobne skupine) (Vinković, 2023).

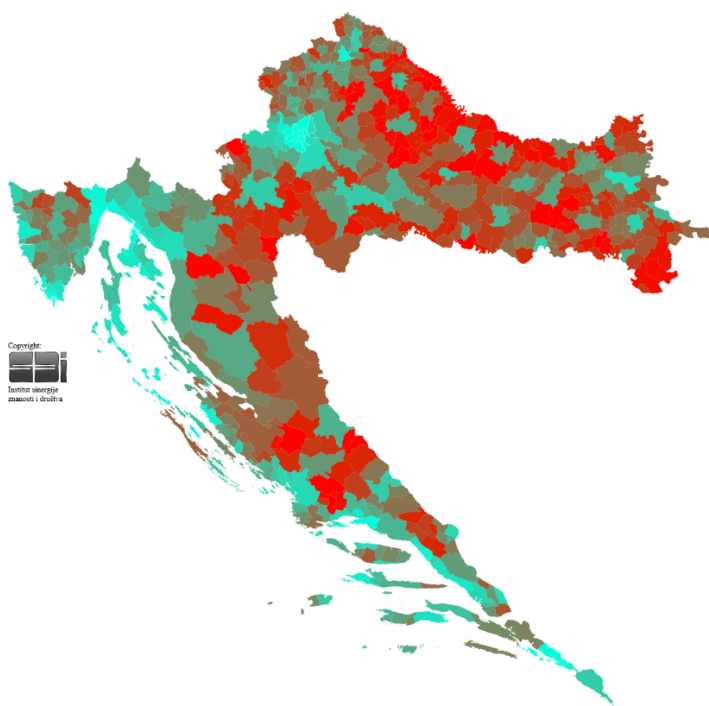
Slika 1 daje prikaz na udio stanovništva starijeg od devetnaest godina koji ima završenu samo osnovnu školu po općinama i gradovima. U Hrvatskoj ukupno 24,7% stanovništva starijeg od devetnaest godina

ima taj stupanj obrazovanja. Na slici se može vidjeti da taj udio nije ravnomjerno raspodijeljen po Hrvatskoj. Vidljivo je da postoji i značajan broj ruralnih krajeva u kojima taj udio raste i preko 50%.

Slika 1

Udio stanovništva sa završenom osnovnom školom

15.0% 60.0%
(stariji od 19 god) Osnovna ili bez osnovne škole

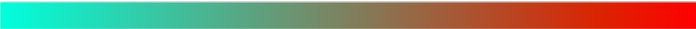

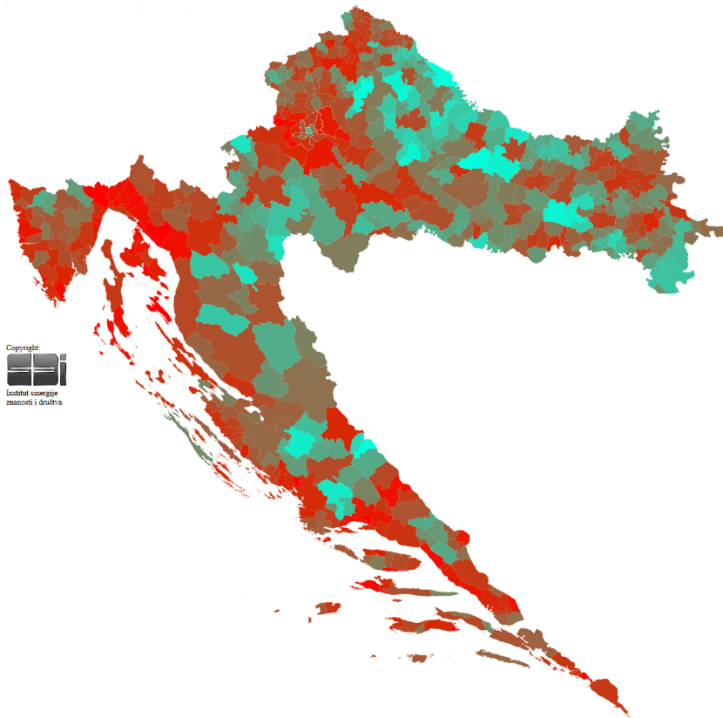
Preuzeto iz: Institut sinergije, znanosti i društva, 2023.

Na slici 2 prikazan je udio stanovništva koji ima završenu srednju školu, u što su uključeni svi tipovi škola: gimnazije, tehničke i srodne strukovne škole, škole za zanimanja, obrtničke i industrijske škole. Sveukupno u Hrvatskoj 54,8% stanovništva starijeg od devetnaest godina ima takav stupanj obrazovanja. Vidljivo je da najveći udio stanovništva sa srednjom stručnom spremom imaju Istra, Gorska Hrvatska te Zagreb i njegova okolica.

Slika 2

Udio stanovništva sa završenom srednjom školom

30.0% 65.0%
(stariji od 19 god) Srednja škola (svi tipovi strukovnih i gimnazija)

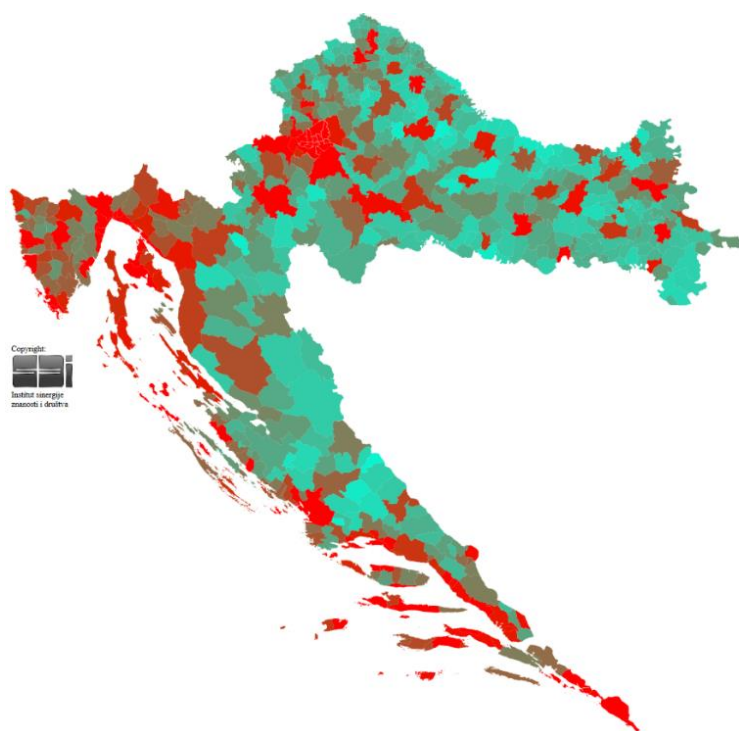
Preuzeto iz: Institut sinergije, znanosti i društva, 2023.

Slika 3 prikazuje udio stanovništva starijeg od devetnaest godina sa sveučilišnim diplomama. Tu se ubrajaju svi tipovi fakulteta, svi sveučilišni studiji po Bolgini, umjetničke akademije te magistarske znanstvene, stručne i umjetničke studije. U Hrvatskoj su velike koncentracije takvog stanovništva u urbanim sredinama, posebno u Zagrebu. Iz slike je vidljivo da grad Zagreb dominira s udjelom visokoobrazovanih, a osim Zagreba veliki udio visokoobrazovanog stanovništva je i u Istri te priobalnim gradovima.

Slika 3

Udio stanovništva sa sveučilišnim diplomama

0.0% 10.0%
(stariji od 19 god) Visoko obrazovanje: fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji

Preuzeto iz: Institut sinergije, znanosti i društva, 2023.

2.2.2. Udio nezaposlenih obrazovanih osoba u Hrvatskoj

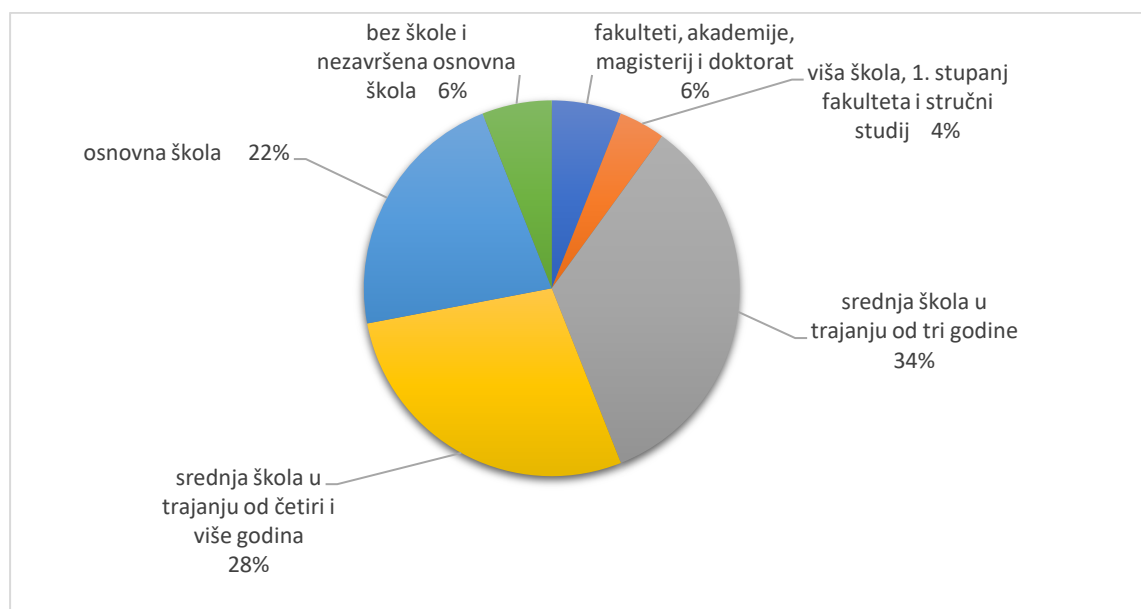
Jedan od važnijih problema s kojima se Republika Hrvatska redovito susreće je nezaposlenost. Statistički podaci pokazuju da je većina neobrazovanih osoba srednje stručne spreme, što znači da većina stanovništva u Hrvatskoj ima završenu samo srednju školu, iako se taj trend često mijenja. S obzirom na to da dolazi do napretka tehnologije većina poslova postaje zahtjevnija zbog čega se traži obrazovanija radna snaga, što ostavlja većinu stanovništva nezaposlenim zbog svoje niske razine obrazovanja. Osim toga, Republika Hrvatska se susreće i s problemom neujednačenosti politika zapošljavanja i obrazovanja jer loše određene upisne kvote na fakultetima uzrokuju prezasićenost

tržišta rada pojedinim zanimanjima, dok za neka druga zanimanja nema dovoljno kvalificiranih radnika (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2011).

Sljedeći grafikon prikazuje broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja. Podaci pokazuju da većina nezaposlenih osoba ima nižu razinu obrazovanja, odnosno završenu srednju školu (uključujući gimnazije i sve strukovne škole od 1 do 4 godine) – čak njih 62%. Postotak nezaposlenih koji imaju samo osnovnu školu ili su bez škole ukupno iznosi 28%. Udio nezaposlenih s višim stupnjem obrazovanja je znatno manji te iznosi 10%, od čega je 4% nezaposlenih s višom školom, a 6% sa završenim fakultetom ili doktoratom.

Grafikon 1

Broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja

Izvor: Baza podataka HZZ-a

3. OBRAZOVANJE KAO ČIMBENIK GOSPODARSKOG RAZVOJA

Obrazovanje ima veliki utjecaj na gospodarstvo budući da se ono može promatrati kao proizvodna funkcija u gospodarstvu. Razvoj proizvoda i usluga označava skup aktivnosti kojima je cilj transformacija znanja u praktično upotrebljiv tehnički proizvod ili uslugu. Dakle, da bi se mogao pokrenuti proces razvoja proizvoda u prvom redu je potreban određeni nivo znanja. To znanje se stječe obrazovanjem, počevši od osnovnog pa sve do visokog obrazovanja koje se stječe na fakultetima. Osim toga, obrazovanje ima značajne učinke i na ekonomiju, a samo neki od tih učinaka su: (ne)zaposlenost, fleksibilnost pri zapošljavanju, produktivnost rada, povećanje dohotka obrazovanih osoba itd (Andabaka, 2016.). Sustav obrazovanja je prva i najvažnija sastavnica životne i razvojne infrastrukture svakog pojedinca, društva i države, budući da o njegovom ukupnom učinku ovisi kvaliteta i učinak izgradnje i korištenja svih drugih sustava i resursa. Zbog toga cijeli obrazovni sustav mora biti skladno povezan od osnovnog do visokog školstva.

Važna komponenta u sustavu obrazovanja je učenje. Na tržištu rada najznačajnija je ekonomska komponenta učenja, odnosno ljudski faktor. U današnje vrijeme ljudski faktor sve više predstavlja određenu vrstu kapitala. Ljudski kapital se odnosi na sva znanja i vještine potrebne radnicima za pronalaženje rješenja za probleme koje korisnici smatraju bitnima. Pokazatelji inovacija, pokazatelji stajališta zaposlenika, iskustva i učenja, fluktuacije te zadržavanja zaposlenika su često korišteni pokazatelji vrijednosti ljudskoga kapitala u organizacijama. Investicije u ljudski kapital se tretiraju isto kao i akumulacija kapitala. Stoga je jedan od glavnih ciljeva ekonomske politike svake razvijene zemlje porast investicija u ljudski kapital, točnije u obrazovni sustav (Babić, 2004). Obrazovne institucije i stupanj obrazovanja stanovništva države doprinose ne samo stvaranju ljudskog kapitala, već i jačanju društvenog kapitala. Obrazovanje ima utjecaj na lakši pristup informacijama i odgovornije sudjelovanje u društvenom životu, čime se građane potiče na demokratski odgovorno ponašanje, ostvarivanje vladavine prava i izbor demokratske vlasti (Bejaković, 2004).

Na stvaranje ljudskog kapitala utječu formalno i neformalno obrazovanje. Pod neformalnim obrazovanjem podrazumijeva se obiteljski odgoj i obrazovanje, ali i drugi načini stjecanja znanja kroz prijateljske odnose, novine, televiziju, medije, javna okupljanja, javne radionice, skupove, kampanje, dostupnost javnih knjižara i sl. Formalno obrazovanje odnosi se na obrazovanje koje pojedinac stječe pohađajući škole i fakultete koji će mu omogućiti dovoljno dobre kvalifikacije kako bi mogao slobodno sudjelovati na tržištu rada (Babić, 2004). Institucije formalnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj su osnovne i srednje škole te visoka učilišta.

Obrazovanje istovremeno može imati obilježje investicije i potrošnje. Promatrano u kratkom roku, pojedinac iz vlastitog limitiranog budžeta odvaja određeni dio sredstava za obrazovanje, odnosno za

neki oblik tekuće potrošnje koji istodobno uključuje i odgovarajuće oportunitetne troškove. Ista je situacija i sa stajališta društva u cjelini koje izdvajanjem i ulaganjem sredstava u obrazovanje riskira gubitak većih mogućnosti korištenja istih sredstava u neke druge svrhe. No, obrazovanje ne predstavlja isključivo tekuću potrošnju. Također predstavlja održivu potrošnju zbog toga što se jednom stečeno obrazovanje ne troši jednom i zauvijek, nego ima mogućnost stvaranja trajnog učinka da se na različite načine odražava na poboljšanje i obogaćivanje života svakog pojedinca i uspjeh cjelokupnog društva (Jašić, 1979).

4. FINANCIRANJE SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA U HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj država, županije, gradovi i općine zajednički financiraju opće obrazovanje. Za osnovnoškolsko obrazovanje izvori financiranja su državni i lokalni proračuni (područja, grad/općina), dok su za srednjoškolsko obrazovanje to državni proračun te proračuni općina i proračun Grada Zagreba (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, 2008). U području srednjoškolskog obrazovanja gradovi i općine su nadležne za otvaranje ili zatvaranje škola i njihovo održavanje. Uloga države je da osigura sva potrebna novčana sredstva za: nadnice, naknade i prijevoz zaposlenih, stručno obučavanje i usavršavanje profesora, financiranje izdataka za djecu sa zdravstvenim poteškoćama kao i pokrivanje troškova programa za rad s nadarenim učenicima, obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina, opremanje knjižnica te pokrivanje troškova digitalizacije škola. Država također dijelom sudjeluje u sufinanciranju privatnih odgojno-obrazovnih ustanova i kapitalne izgradnje (Nikolić,2007).

Odgovornosti u nadležnosti županija su otvaranje škola i stvaranje mreže školskih ustanova na županijskom području, osiguravanje novčanih sredstava za pokrivanje materijalnih troškova, kupovinu potrebne školske opreme, nastavnih sredstava i pomagala, pokrivanje troškova prijevoza učenika i izgradnje školskog prostora i opreme, održavanje investicija, osiguravanje prehrane učenika i drugo.

U proračunima Grada Zagreba, gradova i županija koji financiraju javne potrebe srednjoškolskog obrazovanja moraju se osigurati sljedeća sredstva:

- financijski i materijalni troškovi
- rashodi za nabavku dugotrajne imovine i rashodi za dodatne investicije u nefinancijsku imovinu
- rashodi za djelatnosti tekućeg i investicijskog održavanja, te rashodi za materijal i dijelove za tekuće i investicijsko održavanje (Europska komisija, 2023).

U navedenim proračunima sredstva se osiguravaju temeljem mjerila opsega poslovanja, koji označava ponderirani pokazatelj broja školskih ustanova, odjela za obrazovanje te učenika u gradu/županiji u odnosu na ukupan broj školskih ustanova, odjela za obrazovanje i učenika na području cijele Hrvatske.

U sljedećoj tablici su prema sustavima obrazovanja (predškolski odgoj, osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje) prikazane dužnosti države, županija, općina, gradova i roditelja/učenika.

Tablica 1

Financiranje obrazovnog sustava u RH

Osigurava sredstva za ulaganje (rashode)					
Podsustav obrazovanja	Općine	Gradovi	Županije	Središnja država	Roditelj/polaznik
1. Predškolski odgoj	Plaće, tekući i kapitalni rashodi (dječji vrtići)	Plaće, tekući i kapitalni rashodi (dječji vrtići)	Sufinancira nedostatna sredstva za rad dječjih vrtića općinama i gradovima	Posebne potrebe djece s teškoćama u razvoju	Dio troškova smještaja i prehrane djece u dječjim vrtićima
2. Osnovnoškolsko obrazovanje	-	Tekući i kapitalni rashodi (za OŠ na svom području)	Tekući i kapitalni rashodi (za OŠ na svom području)	Plaće, dio kapitalnih rashoda te sredstva gradovima i županijama za financiranje tekućih i kapitalnih rashoda	Užina i udžbenici
3. Srednjoškolsko obrazovanje	-	-	Tekući i kapitalni rashodi (za SŠ na svom području)	Plaće, dio kapitalnih rashoda te sredstva gradovima i županijama za financiranje tekućih i kapitalnih rashoda	Udžbenici
4. Visokoškolsko obrazovanje	-	-	-	Plaće, tekući i kapitalni rashodi te studentski standard	Dio školarine i udžbenici

Preuzeto iz: Šokić, P. (2006) *Obrazovanje kao čimbenik razvoja Republike Hrvatske* (magistarski rad)

Investicije u nefinancijsku imovinu i izdaci za nabavku proizvedene dugotrajne imovine se troše i planiraju sukladno planu izdataka za nabavu proizvedene dugotrajne imovine i daljnjih ulaganja u nefinancijsku imovinu za onu godinu u kojoj je planirana realizacija kapitalnih projekata za srednjoškolsko obrazovanje. Pri tom županijske skupštine i gradska vijeća određuju prioritete ulaganja. Plan izdataka i ulaganja treba obuhvaćati jedino investicije u infrastrukturne projekte izgradnje i opremanja novih građevina, nadogradnje i rekonstrukcije postojećih građevina. Tekuće održavanje postojećih zgrada ne spada u kapitalne projekte. Navedeni plan obuhvaća škole, opseg i vrstu investicija, ukupni planirani iznos za otvaranje projekta i iznos planiran za tekuću godinu. Za srednje obrazovanje sredstva za financiranje decentraliziranih funkcija obrazovanja se osiguravaju iz odgovarajućeg dijela poreza na dohodak, i to po stopi od 1,3%. Međutim, ukoliko gradovi/županije iz odgovarajućeg dijela poreza na dohodak ne uspiju ostvariti dovoljnu količinu potrebnih sredstava za pokrivanje troškova decentraliziranih funkcija, tu razliku do najmanjeg propisanog financijskog standarda mogu ostvariti iz Državnog proračuna Republike Hrvatske za tekuću godinu, i to uz nadzor Ministarstva financija (Europska komisija: *Financiranje osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja*, 2023).

Prema Odluci o mjerilima i kriterijima za utvrđivanje bilančnih prava za financiranje najmanjeg propisanog financijskog standarda javnih potreba srednjih škola i učeničkih domova u 2023. godini, Grad Zagreb, gradovi i županije obavezni su zasebno donositi odluke o mjerilima, kriterijima i načinima

financiranja decentraliziranih funkcija srednjoškolskog obrazovanja. Također su obavezni Ministarstvu znanosti i obrazovanja dostavljati izvješća za cijelu prethodnu godinu na zakonom propisanom obrascu (Odluka o mjerilima i kriterijima za utvrđivanje bilančnih prava za financiranje najmanjeg propisanog financijskog standarda javnih potreba srednjih škola i učeničkih domova u 2023. godini).

Sukladno Zakonu o javnoj nabavi Grad Zagreb, županije i gradovi obvezni su ostvariti izdatke za investicijsko i tekuće održavanje, materijal i dijelove, te za kupovinu proizvodne dugotrajne imovine.

Plaćanje potpore decentraliziranim funkcijama za srednje škole obavlja se po narednoj formuli:

$$P(n, x) = \sum_{1(\text{siječanj})}^n MFS(x) - \sum_{(\text{siječanj}-1)}^{(n-1)} T(x) - \sum_{1(\text{siječanj})}^{(n-1)} IP(x)$$

Značenje simbola:

$P(n, x)$ - pomoć u mjesecu x za nosioca financiranja n

$MFS(n, x)$ - najmanji financijski standard u mjesecu n za nosioca financiranja x

$T(x)$ - profit od uvjetne stope za nosioca x

$IP(n, x)$ - potpora plaćena u vremenu n za nosioca financiranja x

U situaciji kada školu osnuje druga fizička/pravna osoba, taj osnivač je obvezan osigurati nužna novčana sredstva za pokrivanje troškova nadnica, naknada, doprinosa i drugih izdataka za osoblje, te svih ostalih financijskih i materijalnih sredstava potrebnih za redoviti rad škole. Škole za svoju namjenu mogu koristiti sve prihode od vlastitog poslovanja, donacije i školarine, ali ne smiju koristiti sredstva od političkih stranaka (Europska komisija, 2023).

4.1. Proračunski nadzor

„Proračunski nadzor je inspekcijski nadzor zakonitosti, svrhovitosti i pravodobnosti korištenja proračunskih sredstava, pravodobnosti i potpunosti naplate prihoda i primitaka iz nadležnosti proračunskih korisnika i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te inspekcijski nadzor pridržavanja i primjene zakona i drugih propisa koji imaju utjecaj na proračunska sredstva i sredstva iz drugih izvora, bilo da se radi o prihodima/primicima, rashodima/izdacima, povratima, imovini ili obvezama. Obuhvaća nadzor računovodstvenih, financijskih i ostalih poslovnih dokumenata te pregled poslovnih prostorija, zgrada, predmeta, robe i drugih stvari u skladu sa svrhom

inspekcijskog nadzora.“ (Ministarstvo financija, 2023, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/nadzorne-aktivnosti/proracunski-nadzor-594/594>) Osim toga, Ministarstvo financija obavlja i nadzor proračunskih i izvanproračunskih korisnika državnog proračuna te proračuna lokalne i regionalne samouprave (Ministarstvo financija, 2023).

Sukladno Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi Ministarstvo znanosti i obrazovanja nadležno je za praćenje i kontrolu utroška sredstava iz državnog proračuna doznačenih odgojno-obrazovnim ustanovama, dok osnivač obavlja ulogu nadzora trošenja proračunskih sredstava jedinica regionalne/lokalne samouprave.

Prema Zakonu potrebna sredstva za obrazovanje mogu se ostvariti iz: proračuna države i proračuna jedinica regionalne/lokalne samouprave, izvora osnivača, donacija, pristojbi plaćenih za djelatnost koju obavljaju obrazovne ustanove, prihoda od gospodarske djelatnosti i sl. (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2020).

4.2. Izdaci za financiranje obrazovanja

Glavni razlozi zašto bi obrazovanje trebala financirati država su: robni egalitarizam i paternalizam, te meritorno (javno) dobro.

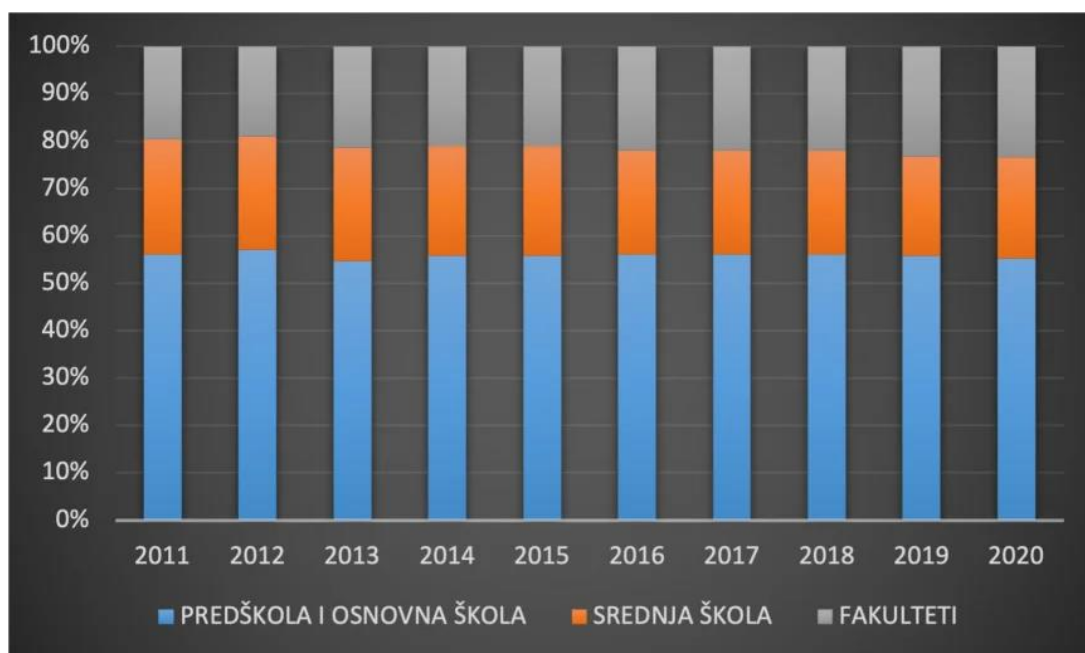
Pod pojmom robnog egalitarizma podrazumijeva se da svaka osoba ima pravo na iste usluge (u konkretnom slučaju mogućnost obrazovanja) bez obzira na njihov socijalni status (Rosen i Gayer, 2010). Pojam paternalizam odnosi se na činjenicu da država gleda na obrazovanje kao na važnu stavku za ukupno društvo te zbog toga stanovništvu nameće obvezno osnovnoškolsko obrazovanje. Meritorno dobro podrazumijeva dobra i usluge koje država mora ponuditi čak i kada ih pojedini članovi društva ne žele (Šimović i Deskar-Škrbić, 2020).

S obzirom na to da država ima glavnu ulogu u financiranju obrazovanja, u sljedećim grafovima su prikazani izdaci za financiranje obrazovanja.

Grafikon 2 prikazuje udjele pojedinih razina obrazovanja u sveukupnim rashodima države. Vidljivo je da dominiraju rashodi za osnovnu razinu obrazovanja (predškola i osnovna škola), dok su rashodi za srednje i visoko obrazovanje nešto niži. Između ostalog, razlog tomu je činjenica da se srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje može financirati preko stipendija, bankovnih kredita i dr. Udio izdataka opće države za osnovnu razinu obrazovanja u prosjeku za promatrana razdoblja iznosi 55%, dok su udjeli za srednju i visoku razinu otprilike podjednaki i u prosjeku iznose 20-25%.

Grafikon 2

Udjeli pojedinih razina obrazovanja u sveukupnim rashodima države

Izvor: Eurostat (2020)

Grafikon 3

Rashodi različitih razina obrazovanja kao % BDP-a

Izvor: Eurostat (2020)

Grafikon 3 prikazuje rashode za pojedine razine obrazovanja kao % BDP-a. Vidljivo je kako su se svi rashodi za ukupno obrazovanje kao % BDP-a kretali u granicama od 4% do 4,7%. Najveći udio u BDP-u zauzimaju izdaci za osnovnu razinu obrazovanja – oko 2,3%, dok izdaci za srednju i visoku razinu obrazovanja iznose oko 1% BDP-a.

Grafikon 4

Rashodi za financiranje obrazovanja od strane lokalne države

Izvor: Eurostat (2020)

Grafikon 4 prikazuje rashode za financiranje obrazovanja od strane lokalne države. Iz grafikona je vidljivo da lokalna država ne financira visoko obrazovanje, nego samo niže razine (osnovno i srednje obrazovanje). U promatranom razdoblju lokalna država je izdvajala 11 i 14 milijardi kuna (1,5 – 1,8 milijardi eura).

Grafikon 5

Rashodi za financiranje obrazovanja od strane središnje države

Izvor: Eurostat

Grafikon 5 prikazuje rashode za financiranje obrazovanja od strane središnje države. On pokazuje da središnja država financira isključivo visokoškolsko obrazovanje. U promatranom razdoblju ti izdaci su se kretali između 3 i 4,5 milijardi kuna (400-600 milijuna eura). Budući da nemaju sve jedinice lokalne samouprave dovoljno kapaciteta za financiranje obrazovanja na nižim razinama, vidljivo je da im tada središnja država pomaže kako bi se obrazovanje moglo održati.

4.3. Potpore za financiranje obrazovanja

U Republici Hrvatskoj postoje i razni poticaji i potpore za financiranje svih razina obrazovanja. Za srednjoškolsko obrazovanje to su financijski poticaji za učenike – stipendije i učenički krediti. Stipendije se nude učenicima srednjih škola na lokalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini (Europska komisija, 2023). Vrste stipendija se razlikuju ovisno o raspoloživim sredstvima i potrebama učenika, ali uglavnom su podijeljene na 4 vrste:

- socijalne stipendije – temelje se na socio-ekonomskom statusu obitelji učenika (mjere se prosječni mjesečni prihodi po članu kućanstva) (MZO, 2023)

- stipendije za deficitarna zanimanja – dodjeljuju se polaznicima strukovnih škola deficitarnih zanimanja (Srednja.hr, 2019)
- sportske stipendije – dodjeljuju se učenicima s izvrsnim sportskim uspjesima na nacionalnoj i međunarodnoj razini, a učenici moraju dostaviti dokaz o izvrsnosti u određenom sportu (uglavnom preporuka trenera) (IntegralEdu, 2023)
- stipendije za nacionalne manjine – dodjeljuju se s ciljem sprječavanja prijevremenog napuštanja školovanja učenika nacionalnih manjina, a važne su i za podizanje svijesti o važnosti obrazovanja. (Europska komisija, 2023)

Učeničke kredite nude gotovo sve banke u Republici Hrvatskoj i dostupni su svima. Iako nema javno subvencioniranih kredita, jedinice područne i lokalne samouprave imaju mogućnost pregovaranja u vezi sa subvencioniranim kreditima ili zalaganja za niže kamatne stope na učeničke kredite (Europska komisija, 2023).

5. FINANCIRANJE SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA U EU

Financiranje obrazovanja u Europskoj uniji počiva na istim principima kao i financiranje općih javnih potreba budući da je obrazovanje sastavni dio javnog sektora te je samim tim podložno istim principima financiranja kao i ostale djelatnosti. Moguće razlike financiranja između zapadnoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja proizlaze iz socijalnih razlika te razlika u gospodarskom razvitku. Dok je u zapadnoeuropskim zemljama bila prisutna tržišna ekonomija koja je utjecala na razvoj privatnih i javnih škola, istočnoeuropske zemlje su imale netržišnu ekonomiju i državno vlasništvo što je rezultiralo centralističkim načinom financiranja. Da bi došlo do promjena u financiranju obrazovanja, prvo mora doći do prestrukturiranja gospodarstva i uvođenja tržišne ekonomije. Posljednjih desetak godina dolazi do sve veće decentralizacije u financiranju obrazovanja. Sve javne ustanove, od vrtića i osnovnih škola do fakulteta i sveučilišta, javno se financiraju iz državnog fonda kako na lokalnoj tako i na središnjoj razini. Pri tom središnja državna vlast financira visoko obrazovanje, regionalna vlast srednje obrazovanje, dok je lokalna vlast zadužena za financiranje osnovnog školstva (Vuković, 1994). Za razliku od situacije u Republici Hrvatskoj, u većini zemalja Europske unije izražene su socijalne politike koje imaju važnu ulogu za osiguranje sredstava za učenike, što se najviše ističe u sustavu stipendiranja i kreditiranja. Osim navedenih sustava, sve popularnije postaje i financiranje bonovima. Takvo financiranje odnosi se na situaciju u kojoj svaki učenik dobiva bon za školovanje neovisno o tome koju srednju školu odabere. Iako su izvori financiranja u europskim zemljama različiti, uglavnom se u svim tim zemljama radi o porezima, te se ovisno o vrsti škole i gospodarskoj moći mogu pojaviti i drugi izvori financiranja poput subvencija, dotacija od roditelja i gospodarskih organizacija (IntegralEdu, 2019).

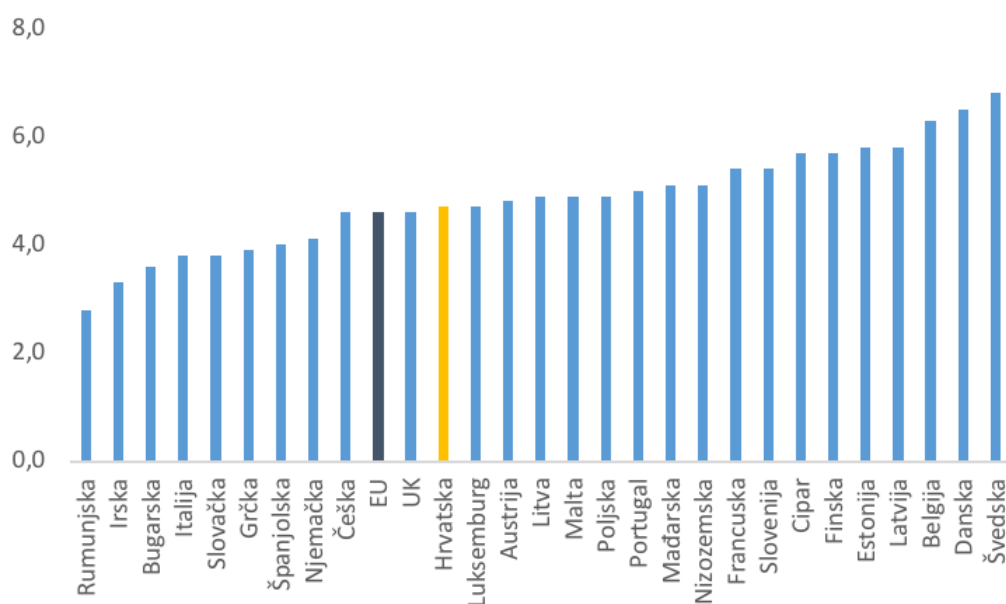
Glavni način financiranja obrazovanja kako u zemljama Europske unije tako i u Hrvatskoj je onaj iz državnog proračuna, ali postoje i određene razlike. Tako u nekim zemljama Europske unije središnja državna tijela izravno školama uplaćuju sredstva za plaće nastavnog osoblja. U te zemlje spadaju: Hrvatska, Španjolska, Irska, Cipar, Portugal, Slovenija i Nizozemska. U ostalim zemljama članicama EU središnja državna tijela dijele zaduženja uplate sredstava za plaće nastavnicima s lokalnim vlastima ili jedinicama državne samouprave. A postoje i zemlje koje same isplaćuju plaće nastavnicima, kao što su: Njemačka, Italija, Belgija, Mađarska i Malta. U gotovo svim zemljama lokalne vlasti financiraju nabavu operativnih dobara i usluga te njihovu dostavu u škole. (Andabaka, 2016)

5.1. Udio izdataka za obrazovanje u nekim europskim zemljama

Glavni pokazatelj stupnja razvoja i napora koje zajednica ulaže u obrazovanje je udio izdataka za obrazovanje u BDP-u. Ovaj pokazatelj također služi i za planiranje budućih izdataka. Istraživanjima je dokazano da veća razvijenost nekog gospodarstva i kulture sa sobom nosi i višu razinu obrazovanja stanovništva (Šimović i Deskar-Škrbić, 2019). Na sljedećoj slici su prikazani udjeli sveukupnih rashoda za obrazovanje u BDP-u članica Europske unije.

Slika 4

Udjeli ukupnih rashoda za obrazovanje u BDP-u po članicama EU

Izvor: Eurostat

Iz slike je vidljivo da Švedska ima najveći udio rashoda za cjelokupno obrazovanje u BDP-u - čak 7%, a najmanji udio ima Rumunjska – samo 3%. Hrvatska se nalazi vrlo blizu europskog prosjeka s udjelom od 4,5%.

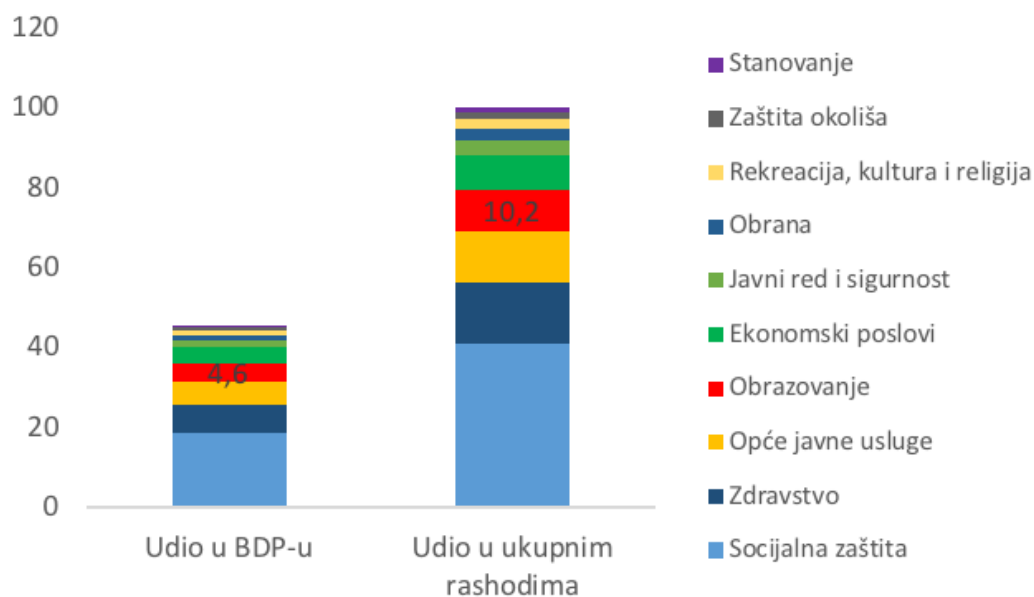
5.2. Izdaci za obrazovanje u Europskoj uniji

U zemljama europske unije jedna od bitnijih komponenti javnih rashoda su upravo izdaci za obrazovanje. Uz zdravstvo, socijalnu zaštitu i opće javne usluge, izdaci za obrazovanje predstavljaju

čtvrtu najvažniju komponentu javnih rashoda Europske unije. Oni imaju udio od 10,2% u ukupnim rashodima opće države te 4,6% u BDP-u. Sve navedeno je prikazano i na slici 5.

Slika 5

Rashodi opće države po funkcijskoj kategorizaciji u EU

Izvor: Eurostat

Kod odluka o visini rashoda za obrazovanje treba posebno obratiti pozornost na učinkovitost tih rashoda. Na stranicama Ekonomskog Laba objavljeno je više tekstova s empirijskim istraživanjima kojima je dokazano da je financiranje obrazovanja u Hrvatskoj na svim razinama neučinkovito. Ti rezultati dobiveni su usporedbom izdataka za obrazovanje i pokazatelja kvalitete obrazovanja, te mjerenjem efikasnosti obrazovnog sustava. Svi ti pokazatelji ukazali su na to da hrvatski učenici imaju relativno slabe rezultate na standardiziranim testovima, što ukazuje i na neučinkovitost obrazovnog sustava. Hrvatska nalazi na vrhu ljestvice EU zemalja prema pokazatelju nezaposlenosti mladih i obrazovanih (Ekonomski lab, 2018).

5.3. Obrazovna struktura u Europi

Prema podacima Eurostata Irska je najobrazovanija zemlja u EU s oko 50% stanovništva u dobi 25-74 godine koji imaju završeno visoko obrazovanje. Sličan rezultat imaju Luksemburg i Cipar gdje ova

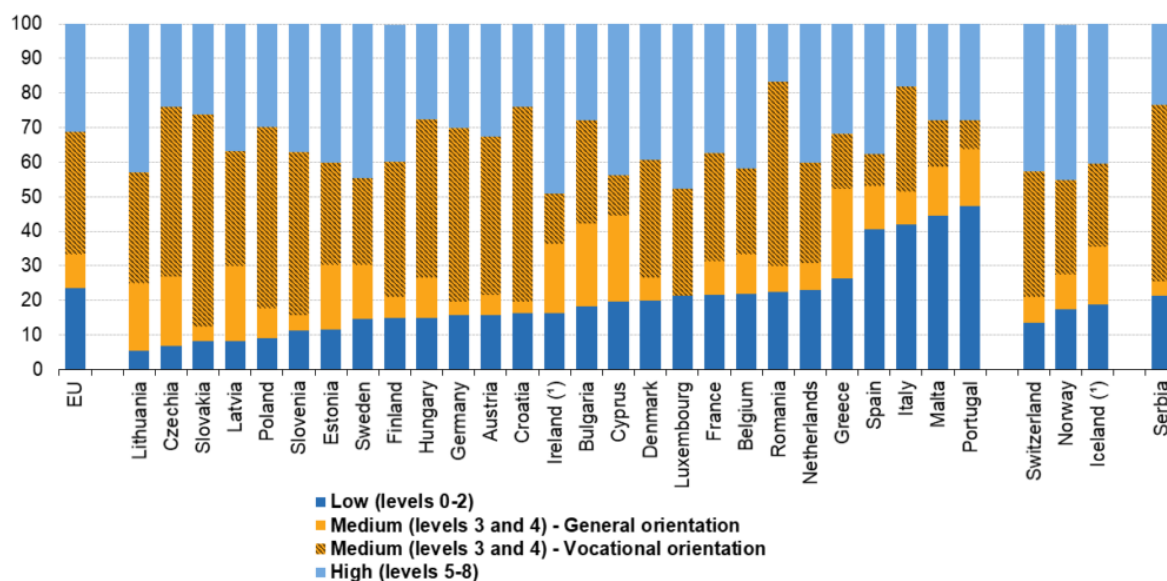
skupina čini nešto manje od 50% stanovništva, dok je prosjek EU oko 30%. Zemlje s najmanjim brojem visokoobrazovanih ljudi su Rumunjska, Italija i Češka gdje ovaj udio iznosi oko 20%. Hrvatska se nalazi nešto ispod prosjeka EU s nešto više od 20%. (Eurostat, 2021)

Broj ljudi sa završenom srednjom razinom obrazovanja u Republici Hrvatskoj iznosi oko 60%, dok taj prosjek u Europskoj uniji iznosi oko 47%. Češka ima najveći udio stanovništva koji imaju samo srednju razinu obrazovanja – čak 70%, dok Španjolska ima najmanji udio srednjeobrazovanog stanovništva – tek nešto više od 20%. Sve navedene podatke moguće je vidjeti na sljedećoj slici.

Slika 6

Distribucija stanovništva 25-74 godine prema razini obrazovanja

Distribution of the population aged 25–74 by educational attainment level, 2021
(% of the population aged 25–74)

(*) ISCED level 3-4 – people with missing information for orientation are allocated to 'general' (1.8 % for IE, 1.0 % for IS)

Source: Eurostat (online data code: edat_ifs_9903)

eurostat

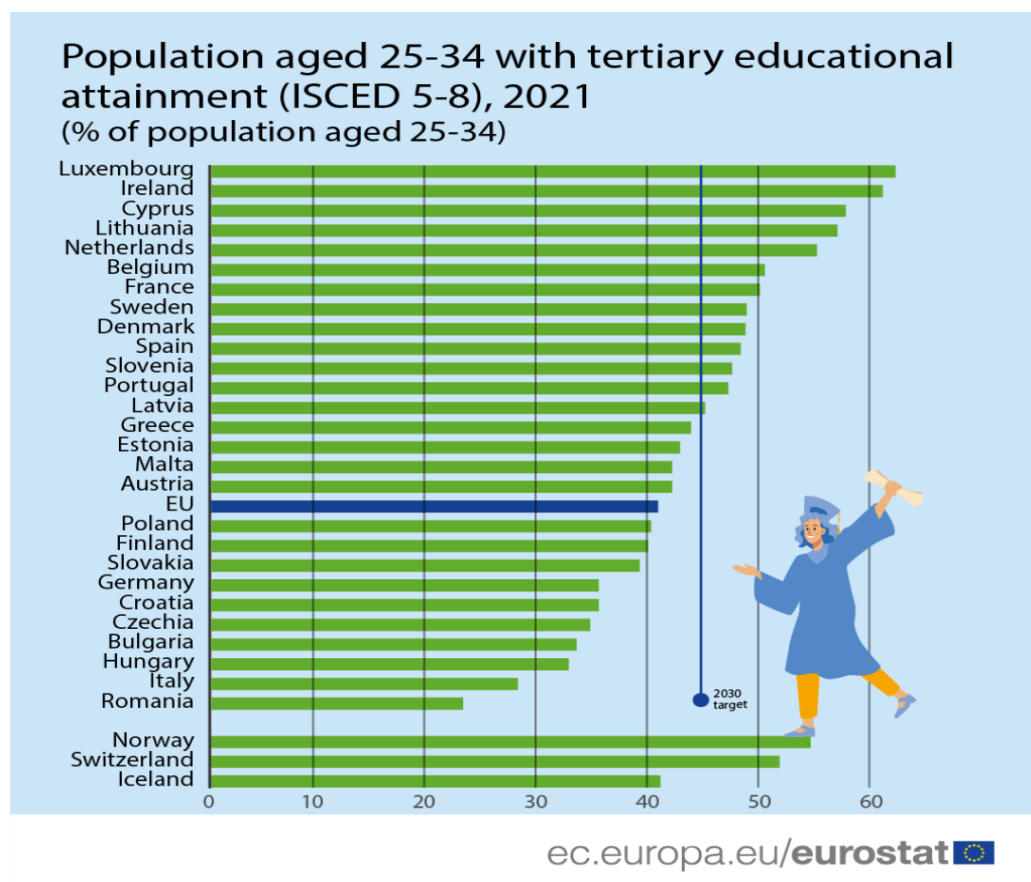
Izvor: Eurostat

S razvijanjem globalnog tržišta obrazovanje postaje sve bitnije za pojedince ali i za cjelokupno društvo. Tržište rada se sve više isprepliće sa svakodnevnim životom, a digitalizacija uzrokuje sve veću potražnju za visokokvalificiranim i specijaliziranim radom. Zbog toga se srednje obrazovanje, odnosno srednja škola ili strukovno obrazovanje, sada smatra minimalnom razinom koja može omogućiti pojedincima da se uključe u tržište rada i sudjeluju u društvu. EU je zbog toga 2021. godine usvojila paket mjera s

ciljem povećanja obrazovanih mladih ljudi na 45% do 2030. godine. Na slici 7 se vidi da je već polovica svih država članica već ostvarila taj cilj, dok se Hrvatska nalazi pri začelju kolone. (Pametni gradovi EU, 2022)

Slika 7

Stanovništvo 25-34 godine s tercijskom razinom obrazovanja

Izvor: Eurostat

6. ZAKLJUČAK

U novije vrijeme kada dolazi do sve većeg razvoja tehnologije i znanosti, ljudski kapital postaje jedna od najvažnijih stavki za rast gospodarstva, porast životnog standarda, produktivnosti i konkurentnosti države. Zbog toga je iznimno važna adekvatna alokacija resursa potrebnih kako za cjelokupno obrazovanje, tako i sa samo srednjoškolsko obrazovanje koje postavlja temelje daljnjeg razvoja ljudskog kapitala. U Republici Hrvatskoj u financiranju srednjoškolskog obrazovanja najveću ulogu imaju upravo državni proračun, te proračuni županija i Grada Zagreba, dok je za nadzor i upravljanje zaduženo Ministarstvo Znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS). Za razliku od situacije u Hrvatskoj, u ostalim članicama Europske unije obrazovanje se osim iz proračuna može financirati i kreditiranjem, stipendiranjem te bonovima. Te mogućnosti imaju značajan utjecaj na povećanje obrazovanja te veću učinkovitost obrazovnog sustava.

Hrvatska se trenutno nalazi pri vrhu ljestvice EU zemalja prema pokazatelju nezaposlenosti mladih i obrazovanih. S obzirom na to da postoji dosta istraživanja kojima je dokazano da je financiranje obrazovanja u Hrvatskoj na svim razinama neučinkovito, Republici Hrvatskoj su prijeko potrebne nove reforme kako bi mogla doći na razinu drugih zemalja, poput Francuske, Finske ili Švedske, koje pokazuju znatno bolje rezultate efikasnosti obrazovanja.

POPIS LITERATURE:

Andabaka, A. (2016). *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb: Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Udžbenici sveučilišta u Zagrebu, XXI

Babić Z. (siječanj 2005.): *Participacija i ulaganje u obrazovanje u Hrvatskoj*, ResearchGate

Preuzeto s:

https://www.researchgate.net/publication/27202829_Participacija_i_ulaganje_u_obrazovanje_u_Hrvatskoj

Beraković, P., Lowther, J. (2004). *Konkurentnost hrvatske radne snage*, Institut za javne financije, Zagreb, Katančićeva 5

Preuzeto s: <https://www.ijf.hr/files/file/tomaslzdanja/e-knjige/BEJAKOVIC-konkurentnost.pdf>

Ekonomska baza (12.11.2022.): *Obrazovanje u Republici Hrvatskoj*

Preuzeto s: <https://ekonomskabaza.hr/financije/javne-financije/obrazovanje/>

Ekonomska komisija, (25.05.2023.): *Financiranje sustava obrazovanja*, Eurydice

Preuzeto s: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/financiranje-predškolskog-osnovnoskolskog-i-srednjoskolskog>

Hrvatski sabor (02.06.2008.), *Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe*, Narodne novine, broj 10/97. i 107/07.

Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html

Hrvatski zavod za zapošljavanje, (2012): *Godišnjak 2011.*, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, travanj 2012.

IntegralEdu, (24.12.2019.): *Načini financiranja studija i srednjoškolskog obrazovanja u inozemstvu*

Preuzeto s: <https://www.integraledu.hr/news/nacini-financiranja-studija-i-srednjoskolskog-obrazovanja-u-inozemstvu>

Jašić, Z. (1979): *Uvod u ekonomiku obrazovanja*, Ekonomski institut Zagreb; 74

Kiss I., (2002): *Financiranje obrazovanja u Europi i Republici Hrvatskoj*, Ekonomija: Časopis za ekonomsku teoriju i politiku

Preuzeto s: http://www.rifin.com/images/stories/starestranice/casopis_pdf/ek_ec_346.pdf

Ministarstvo znanosti i obrazovanja, MZO, (2020): *Odgoj i obrazovanje*

Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/109>

Rosen, Harvey S., Gayer, T. (2010): *Javne financije*, Institut za javne financije, Zagreb, 5. izdanje

Šimović, H., Deskar-Škrbić, M. (2020): *Ekonomika javnog sektora s hrvatskim primjerima*, Institut za javne financije, Zagreb

Šimović, H., Deskar Škrbić, M. (26.09.2019.): *EJS 9: Obrazovanje i znanost*, Ekonomski lab

Preuzeto s: <https://arhivanalitika.hr/blog/ejs-9-obrazovanje-i-znanost/>

Školski portal, (01.02.2019): *Skandinavci na europskom vrhu*, Školska knjiga

Preuzeto s: <https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/jucer-danas-sutra/skandinavci-na-europskom-vrhu/>

Vican, D. (2013): *Obrazovna struktura i obrazovne potrebe građana RH – platforma za promjene prakse obrazovanja odraslih*, Andragoški glasnik, vol. 17, broj 2

Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/171746>

Vinković, D. (2023): *Obrazovna struktura hrvatskih općina i gradova*, Institut sinerije, znanosti i društva

Preuzeto s: <https://iszd.hr/2014/01/obrazovna-struktura-hrvatskih-opcina-i-gradova/?lang=hr>

Vuković, I. (1994): *Financiranje obrazovanja u Europi*, Financijska praksa, 18

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (30.05.2020.): ZOOOSŠ,

Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje, (2004): *Izvješće o stanju u prostoru PGŽ*, Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije

Preuzeto s: <https://zavod.pgz.hr/docs/zzpuhr/documents/7/original.pdf>

POPIS SLIKA I GRAFIKONA

Popis slika

Slika 1: Udio stanovništva sa završenom osnovnom školom

Slika 2: Udio stanovništva sa završenom srednjom školom

Slika 3: Udio stanovništva sa sveučilišnim diplomama

Slika 4: Udio ukupnih izdataka za obrazovanje u BDP-u po članicama EU

Slika 5: Rashodi opće države po funkcijskoj kategorizaciji u EU

Slika 6: Distribucija stanovništva 25-74 godine prema razini obrazovanja

Slika 7: Stanovništvo 25-34 godine s tercijarnom razinom obrazovanja

Popis grafikona

Grafikon 1: Broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja

Grafikon 2: Udjeli pojedinih razina obrazovanja u sveukupnim izdacima države

Grafikon 3: Rashodi različitih razina obrazovanja kao % BDP-a

Grafikon 4: Rashodi za financiranje obrazovanja od strane lokalne države

Grafikon 5: Rashodi za financiranje obrazovanja od strane središnje države

Popis tablica

Tablica 1: Financiranje obrazovnog sustava u RH

SAŽETAK

Obrazovni sustav Republike Hrvatske čine četiri razine: rani i predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje. Hrvatski sustav obrazovanja nadzire Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS), ali i druga državna tijela odgovorna za razvoj odgojno obrazovnog sustava. Djelatnost srednje razine obrazovanja realizira se u skladu sa Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. S obzirom na to da obrazovanje stvara ljudski kapital koji ima veliki utjecaj na cjelokupno gospodarstvo, vrlo je važno primjereno ulaganje u sustav obrazovanja. Srednjoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj financira se ponajprije iz državnog proračuna, županijskih proračuna te proračuna Grada Zagreba. Pri tom je primarna dužnost županijskih proračuna otvaranje i održavanje školskih ustanova dok je dužnost državnih proračuna financiranje plaća, kapitalnih uloga te osiguravanje sredstava gradovima i županijama za financiranje rashoda.

U ostalim zemljama članicama EU način financiranja obrazovnog sustava sličan je kao i u Hrvatskoj. Srednje školstvo uglavnom financira i kontrolira regionalna vlast. U zemljama Europske unije izdaci za obrazovanje predstavljaju četvrtu najvažniju komponentu javnih rashoda, uz zdravstvo, socijalnu zaštitu i opće javne usluge. Oni imaju udio od 10,2% u ukupnim rashodima opće države te 4,6% u BDP-u. Za razliku od zemalja EU, u Hrvatskoj udio izdataka za srednjoškolsko obrazovanje u ukupnim rashodima opće države iznosi oko 20%, a udio u BDP-u iznosi tek 1%. Razlike između Hrvatske i drugih zemalja očituju se i u tome što su u većini tih zemalja izražene socijalne politike koje imaju važnu ulogu za osiguranje sredstava za učenike, što se najviše ističe u sustavu stipendiranja, financiranja bonovima i kreditiranja. Upravo ti načini financiranja mogu imati brojne pozitivne učinke na cjelokupni sustav obrazovanja, što se dalje prelijeva i na gospodarstvo zemlje. Iako se izvori financiranja u EU razlikuju od države do države, uglavnom se u svim tim zemljama radi o porezima, te se ovisno o vrsti škole i gospodarskoj moći mogu pojaviti i drugi izvori financiranja poput subvencija, dotacija od roditelja i gospodarskih organizacija.

Iako se posljednjih godina situacija u Hrvatskoj znatno poboljšala, i dalje postoji značajan broj empirijskih istraživanja kojima je dokazano da je financiranje obrazovanja u Hrvatskoj na svim razinama neučinkovito. Rezultati raznih istraživanja pokazali su da hrvatski učenici imaju relativno slabe rezultate na standardiziranim testovima, što ukazuje i na neučinkovitost obrazovnog sustava. Hrvatska nalazi na vrhu ljestvice EU zemalja prema pokazatelju nezaposlenosti mladih i obrazovanih.

Ključne riječi: srednje školstvo, financiranje, obrazovni sustav

SUMMARY

The education system of the Republic of Croatia comprises four levels: early childhood education and care, primary, secondary and higher education. The Croatian education system is supervised by the Ministry of Science, Education and sports (MSES), as well as other national bodies responsible for the development of the education system. The activity of secondary education is carried out in accordance with the Act on Education in primary and secondary school. Given that education generates human capital which has a major impact on the entire economy, adequate investment in the education system is very important. Secondary education in Croatia is financed primarily from the state budget, county budgets and the budget of the City of Zagreb. In doing so, the primary duty of county budgets is to open and maintain school institutions while the duty of state budgets is to finance salaries, capital stakes and to provide facilities for cities and counties to finance breaks.

In other EU member States, the way in which the education system is financed is similar to that in Croatia. Secondary education is mainly financed and controlled by the regional government. In the EU countries, expenditure on education is the fourth most important component of public expenditure, in addition to health, social protection and general public services. They account for 10.2% of total general government expenditure and 4.6% of GDP. Unlike EU countries, in Croatia the share of expenditures for secondary education in total general government expenditures is about 20%, while the share of GDP is only 1%. Differences between Croatia and other countries are also reflected in the fact that most of these countries express social policies that play an important role in providing funding for students, as highlighted most in the system of scholarships, voucher financing and lending. It is precisely these ways of financing that can have many positive effects on the entire education system, which continues to spill over to the country's economy. Although the sources of funding in the EU vary from country to country, they are mainly tax-related in all these countries, and other sources of funding such as subsidies, grants from parents and economic organisations may also emerge depending on the type of school and economic. Although the situation in Croatia has improved significantly in recent years, there is still a significant number of empirical research that has shown that funding education in Croatia at all levels is inefficient. The results of various studies have shown that Croatian students have relatively poor results on standardized tests, which also indicates inefficiency of the educational system. Croatia tops the EU rankings according to the indicator of youth unemployment and education.

Key words: secondary education, funding, education system